

УДК 332.12(477)

Пушкарчук І.М., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДІАГНОСТИКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СПРОМОЖНОСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

У статті на основі теоретичного аналізу визначено сутність і змістові характеристики інвестиційної спроможності регіону. Обґрунтовано зміст і розроблено методичні підходи до діагностики інвестиційної спроможності сталого розвитку регіону, що дозволяють оцінити його здатність залучати та ефективно формувати й використовувати як внутрішні, так і зовнішні інвестиційні ресурси.

Ключові слова: регіон, сталий розвиток регіону, діагностика, інвестиції, інвестиційна спроможність регіону.

Pushkarchuk I.

METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE DIAGNOSTIC OF INVESTMENT CAPACITY OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE REGION

Introduction. In conditions of limited own financial resources in the regions of Ukraine, the priority role in ensuring their sustainable development are given to investments. The purpose of this article is the justification of methodological approaches to the diagnosis of the investment capacity of sustainable development of the region. The methodological base of the research was the developments of economic and financial science according to the study of regional development, investment attractiveness and investment activity in the region. Results. On the basis of theoretical analysis the investment capacity of sustainable development of the region are proved as its ability to attract investments and effectively build and use both internal and external investment resources for social, environmental and economic development both in the short and in the long run. The characteristics of the investment capacity of the region's sustainable development such as investment provision, investment effectiveness and investment independence are determined. Generalizing and systematizing the views of scientists to the regional diagnosis, diagnosis investment capacity of region is defined as a research process, involving quantitative and qualitative assessment of investment sufficiency effectiveness and independence of the region in order to identify trends, problems and their causes, reserves increase investment resources and based on this design reasonable management decisions to increase investment capacity of regional development. Methodical approaches to diagnosis investment capacity of sustainable development of the region are substantiated. They allow estimate its ability to attract investments and effectively build and use both internal and external investment resources. Conclusion. The proposed methodological approaches to the diagnostic of investment

capacity of sustainable development of the region is a convenient tool for dynamic and regional comparisons that combines multifaceted characteristics of the investment capacity of the region. At the same time the method of calculating the integral index of investment capacity for sustainable development of the region makes impossible to achieve good results due to the overlap low values of selected indicators of high values of others, it best reflects the impact of each indicator on the integral level.

Key words: region, sustainable development of the region, diagnostics, investment, investment ability of in the region.

Пушкарчук И.Н.

МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ДИАГНОСТИКЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ СОСТОЯТЕЛЬНОСТИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНА

В статье основываясь на теоретическом анализе определена сущность и содержательные характеристики инвестиционной состоятельности региона. Определено содержание и разработано методические подходы к диагностике инвестиционной состоятельности устойчивого развития региона, позволяющие оценить его способность привлекать, эффективно формировать и использовать как внутренние, так и внешние инвестиционные ресурсы.

Ключевые слова: регион, устойчивое развитие региона, диагностика, инвестиции, инвестиционная состоятельность региона.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. В умовах обмеженості власних фінансових ресурсів, в регіонах України пріоритетна роль у процесах забезпечення їх сталого розвитку відводиться саме інвестиціям. Інвестування виступає одночасно і альтернативним, і взаємодоповнювальним джерелом фінансового забезпечення сталого розвитку регіонів країни.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідженню окремих аспектів інвестиційної спроможності регіонів країни в контексті сталого розвитку та механізмам їх нарощення присвячені праці багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. Значний внесок у даному напрямі здійснили провідні вчені-економісти: О.Акименко, А. Асаул, І.Бланк, С.Буткевич, М.Бутко, В.Геєць, З.Герасимчук, І. Заблодська, С.Зеленський, Н.Корнеєва, О.Крайник, М.Крупка, Л.Петкова, Д.Стеченко, Т.Уманець, О.Шаповалова та багато інших. Основним чином увага дослідників акцентується на дослідженні факторів, що визначають інвестиційну привабливість і інвестиційну активність

сталого розвитку регіонів, методичних підходах до їх оцінки й державній політиці у даних напрямках. Разом з тим, малодослідженими залишаються питання діагностики ефективності формування та використання інвестиційного потенціалу регіону, що відбиваються у понятті інвестиційної спроможності його сталого розвитку.

Цілі статті. Таким чином, мета даної статті полягає у обґрунтуванні методичних підходів до діагностики інвестиційної спроможності сталого розвитку регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Насамперед з'ясуємо сутність інвестиційної спроможності сталого розвитку регіону. Під сталим розвитком регіону розуміється збалансований у соціальному, економічному та екологічному аспектах розвиток, який дозволяє у довгостроковій перспективі забезпечити високий рівень якості життя теперішніх та майбутніх поколінь.

Основним чином вітчизняні науковці оперують категоріями інвестиційна привабливість та інвестиційна активність регіону. Тому методологічною базою дослідження слугуватимуть напрацювання економічної і регіональної науки щодо вивчення інвестиційної привабливості й інвестиційної активності на регіональному рівні. Підходи науковців до трактування даних понять подано у таблиці 1. Загалом, інвестиційна привабливість регіону відображає його рівень розвитку, що є передумовою (можливістю) залучення інвестицій в економіку регіону. Інвестиційна активність регіону відображає інтенсивність інвестиційної діяльності.

Щодо *інвестиційної спроможності сталого розвитку регіону*, то виходячи із самого поняття «спроможність» як стану об'єкта та його можливості в багатьох реальних процесах і явищах, на нашу думку, її варто розглядати як здатність регіону залучати, ефективно формувати й використовувати як внутрішні, так і зовнішні інвестиційні ресурси для забезпечення збалансованого соціального, екологічного та економічного розвитку як у коротко- так і у довгостроковій перспективі. З цих позицій, вважаємо, що інвестиційна спроможність сталого розвитку регіону характеризується такими трьома аспектами: 1) здатністю регіону залучати інвестиційні ресурси, що відображається рівнем його інвестиційної забезпеченості; 2) здатністю регіону ефективно використовувати інвестиційні ресурси, тобто інвестиційною результативністю; 3) здатністю регіону

формувати ефективну структуру інвестиційних ресурсів, характеризуючись інвестиційною самостійністю у процесах забезпечення соціо-еколого-економічного розвитку.

Таблиця 1

Трактування сутності категорій «інвестиційна активність регіону» та «інвестиційна привабливість регіону»

Категорії	Зміст
Інвестиційна привабливість регіону	становище регіону в той чи інший момент часу, тенденції його розвитку, що відображаються в інвестиційній активності [1].
	це якісна та кількісна характеристика внутрішнього та зовнішнього середовища об'єкта можливого інвестування [3].
	відповідність регіону основним цілям інвесторів, що полягають у прибутковості, безризиковості і ліквідності інвестицій [13].
	інтегральна характеристика окремих регіонів країни з позиції інвестиційного клімату, рівня розвитку інвестиційної інфраструктури, можливостей залучення інвестиційних ресурсів та інших факторів, які істотно впливають на формування дохідності інвестицій та інвестиційних ризиків та ін. [8].
Інвестиційна активність регіону	концентрація і розподіл інвестиційного капіталу, активізація впровадження нових виробничих потужностей, розвиток прямих і портфельних інвестицій [2].
	результат реалізації інвестиційної привабливості регіону, тобто реальний розвиток інвестиційної діяльності в регіоні, що характеризується обсягами і темпами залучення інвестицій в основний капітал регіону [4, с. 5].
	сукупність власних фінансових можливостей регіону та можливостей залучення зовнішніх фінансових ресурсів [10, с. 86].
	міра інтенсивності процесів інвестування у рамках регіону, що враховує ресурсні і реалізовані інвестиційні можливості регіональної економічної системи [5, с. 16].
	характеристика рівня інтенсивності інвестиційних процесів з урахуванням специфічних для регіону умов і чинників розвитку, що спрямована на виявлення і ефективний перерозподіл наявних у регіонах інвестиційних ресурсів як в просторі, так і в часі [8, с. 31].

На відміну від інвестиційної активності та інвестиційної привабливості регіону, інвестиційна спроможність регіону характеризується рівнем концентрації інвестицій, формуванням та використанням фінансових ресурсів і оцінює як теперішній стан, так і майбутні можливості регіонального розвитку, зважаючи на ті аспекти, що гарантують позитивні інвестиційні потоки у майбутньому. Відмінності між даними категоріями наведено у таблиці 2.

Узагальнюючи та систематизуючи погляди науковців на

регіональну діагностику, *діагностику інвестиційної спроможності регіону* будемо розглядати як дослідницький процес, що передбачає кількісну та якісну оцінку інвестиційної забезпеченості, результативності та самостійності регіону з метою виявлення тенденцій, проблем і їх причин, резервів нарощування інвестиційних ресурсів і на цій основі розробки обґрунтованих управлінських рішень щодо підвищення інвестиційної спроможності регіону.

Таблиця 2

Відмінності між категоріями*

Ознаки відмінності	<i>Інвестиційна приваб-лівість регіону</i>	<i>Інвестиційна активність регіону</i>	<i>Інвестиційна спроможність регіону</i>
Детермінанти	рівень сталого розвитку регіону, інвестиційна інфраструктура	концентрація інвестицій в регіоні, активність інвестиційної діяльності в регіоні	концентрація інвестицій в регіоні, ефективність їх формування та використання
Економічна основа	вимір факторів, що визначають здатність регіону залучати інвестиційні ресурси для сталого розвитку	вимір інтенсивності інвестиційної діяльності регіону	вимір здатності регіону залучати, ефективно формувати та використовувати інвестиції для сталого розвитку
Цінність результату оцінки	для інвестора	для регіональних органів влади	для регіональних органів влади
Критерії	сталий розвиток регіону, потенціал регіону	інвестиційна забезпеченість, інтенсивність інвестиційної діяльності регіону	інвестиційна забезпеченість, інвестиційна результативність, інвестиційна самостійність

*авторська розробка

Діагностика інвестиційної спроможності регіону передбачає розгляд динамічного інформаційного масиву індикаторів, що характеризують окремі її аспекти й дають змогу кількісно та якісно їх вимірювати. Розгляд найбільш ґрунтовних з існуючих методичних підходів вітчизняних і зарубіжних дослідників до діагностики окремих напрямків інвестиційної спроможності регіону [1-16], дозволяє стверджувати про певну обмеженість підходів та не врахування ними

усіх складових та аспектів досліджуваної проблеми. Постає питання вибору з існуючих методик діагностики тих елементів дослідження, які є максимально відповідними змісту та характеру інвестиційної спроможності сталого розвитку регіону. Пропонуємо діагностику інвестиційної спроможності сталого розвитку регіону здійснювати на основі індикаторів наведених у таблиці 3.

Інвестиційна спроможність не є внутрішньо притаманним явищем регіону, її можна виявити та оцінити лише в результаті порівняння із сукупністю інших регіонів. Тому постає необхідність зведення такого масиву індикаторів до інтегрального оціночного індикатора. Алгоритм його розрахунку, на нашу думку, повинен містити таку послідовність дій:

1. *Формування матриць вихідних індикаторів.*

Таблиця 3

Індикатори фінансової спроможності сталого розвитку регіону*

Індикатори		Порогове значення
<i>Індикатори інвестиційної забезпеченості сталого розвитку регіону</i>		
X ₁	Обсяг інвестицій в основний капітал на душу населення, грн./особу	Збільшення
X ₂	Обсяг капітальних інвестицій у житлове будівництво на душу населення, грн./особу	Збільшення
X ₃	Вартість введених в дію основних засобів на душу населення, грн.	Збільшення
X ₄	Інвестиції в основний капітал, % до ВРП	>20-30% [6, с. 53]
X ₅	Обсяги прямих іноземних інвестицій у розрахунку на душу населення, дол. США/особу	Збільшення
X ₆	Прямі іноземні інвестиції, % до ВРП	25% [6, с.84]
X ₇	Обсяг коштів інвесторів у фінансуванні інноваційної діяльності в промисловості на душу населення, грн./особу	Збільшення
X ₈	Капітальні інвестиції на охорону навколишнього природного середовища на душу населення, грн./особу	Збільшення
<i>Індикатори інвестиційної результативності сталого розвитку регіону</i>		
Y ₁	Капіталовіддача ВРП (співвідношення ВРП до обсягу інвестицій в основний капітал), %	Збільшення
1	2	3
Y ₂	Співвідношення ВРП до обсягу прямих іноземних інвестицій, млн.грн./млн.грн.	Збільшення
Y ₃	Темп росту інвестицій в основний капітал регіону, %	>100

Продовження табл. 3

Y ₄	Темпи освоєння інвестицій в основний капітал у житлове будівництво, %	>100
Y ₅	Ефективність капіталовкладень (співвідношення приросту ВРП до приросту інвестицій в основний капітал), %	Збільшення
Y ₆	Темп росту прямих іноземних інвестицій, %	>100
Y ₇	Темп росту капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища на душу населення, %	>100
<i>Індикатори інвестиційної самостійності сталого розвитку регіону</i>		
Z ₁	Коефіцієнт концентрації внутрішніх джерел (кошти державного і місцевого бюджету, власні кошти підприємств і організацій, кошти населення) фінансування інвестицій в основний капітал (співвідношення внутрішніх джерел фінансування інвестицій в основний капітал та загального обсягу інвестицій в основний капітал за регіоном)	>0,8
Z ₂	Коефіцієнт залежності від коштів іноземних інвесторів у фінансуванні інвестицій в основний капітал (співвідношення коштів іноземних інвесторів у джерелах фінансування інвестицій в основний капітал за регіоном до їх загального обсягу)	<0,08-0,10
Z ₃	Співвідношення внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування інвестицій в основний капітал	>10
Z ₄	Коефіцієнт покриття імпорту в регіоні експортом	≥1 [14, с. 59]
Z ₅	Співвідношення між прямими іноземними інвестиціями в економіку регіону та прямими інвестиціями з регіону	>1
Z ₆	Співвідношення між сумою коштів вітчизняних та іноземних інвесторів у джерелах фінансування інноваційної діяльності в промисловості регіону	>1

*авторська розробка.

2. *Стандартизація індикаторів.* Індикатори-стимулятори стандартизуються діленням фактичного значення окремого індикатора на порогове значення, а індикатори-дестимулятори – діленням порогових значень на фактичні.

3. *Розрахунок трьох узагальнюючих індексів інвестиційної забезпеченості, результативності та самостійності регіону* (I_{X_j} , I_{Y_j} , I_{Z_j}) пропонуємо здійснювати за формулою обчислення модифікованої середньої геометричної, адже якщо хоча б одне значення показника рівне нулю, то й інтегральна оцінка буде рівною нулю:

$$I_{X_j}(I_{Y_j}, I_{Z_j}) = \sqrt[n]{\prod_{i=1}^n (1 + a_{nj})} - 1 \quad (1)$$

де a_{nj} – стандартизовані індикатори;

$i = 1, \dots, n$ – індикатори, на основі яких проводиться дослідження;

$j = 1, \dots, m$ – регіони, що досліджуються.

4. Знаходження інтегрального індексу (I_{ICPj}):

$$I_{ICPj} = \sqrt[3]{I_{Xj} \times I_{Yj} \times I_{Zj}} . \quad (2)$$

Висновки. Переваги застосування пропонованих методичних підходів до діагностики інвестиційної спроможності сталого розвитку регіону полягають у тому, що він є зручним інструментом для динамічних і регіональних порівнянь, який поєднує багатоаспектні характеристики інвестиційної спроможності регіону. Водночас наведена методика розрахунку інтегрального індексу інвестиційної спроможності сталого розвитку регіону унеможливує досягнення високих результатів за рахунок перекриття низьких значень окремих показників високими значеннями інших, а тому найбільш повно відображає вплив кожного окремого індикатора на інтегральний рівень. Певним недоліком є те, що інтегральний індекс не має реального економічного змісту і може застосовуватись лише для порівняння у просторі або часі.

1. Асаул А. Систематизация факторов, характеризующих инвестиционную привлекательность регионов / А. Асаул // Региональная экономика. – 2004. – № 2. – С. 53-62.
2. Бутко М. Сучасна проблема оцінки інвестиційної привабливості регіону / М. Бутко, С. Зеленський, О. Акименко // Економіка України. – 2005. – № 11. – С. 30-37.
3. Гребеникова Е. Состояние инвестиционной деятельности в Украине и возможности ее активизации / Е. Гребеникова // Экономика. Финансы. Право. – 2003. – № 2. – С. 14-18.
4. Гришина И. Применение интегрального показателя инвестиционной привлекательности региона для среднесрочного прогнозирования инвестиционной активности в субъектах РФ / И. Гришина // Инвестиции в России. – 2002. – №3. – С. 3-11.
5. Дерябина Я. Сравнительный анализ подходов к оценке инвестиционной привлекательности и инвестиционной активности российских регионов / Я. Дерябина // Инвестиции в России. – 2003. – №8. – С. 9-19.
6. Экономическая безопасность как объект регионального исследования / А. Татаркин, О. Романова, О. Куклин [и др.] // Вопросы экономики. – 1996. – № 6. – С. 78–89.
7. Заблодська І. В. Оцінювання інвестиційної привабливості регіону за допомогою поліструктурного показника / І. В. Заблодська, О. М. Шаповалова // Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво». – 2009. – № 4. – С. 67–72.

8. Зарипова Р. Н. Инвестиционная активность в регионе: дис. ... канд. экон. наук: спец. 08.00.05 / Зарипова Раушания Насимовна. – Уфа, 2004. – 143 с.
9. Іщук С. О. Оцінювання інвестиційної привабливості регіону: методичний аспект / С. О. Іщук, Т. В. Кулініч // Регіональна економіка. – 2010. – № 3. – С. 71-78.
10. Казакевич Е. А. Формирование инвестиционного климата в урбанизированном промышленном комплексе: методический аспект: автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. экон. наук.: спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством (по отраслям и сферам деятельности)» / Е. А. Казакевич. – Новосибирск, 2002. – 23 с.
11. Корнеева Н. А. Методичні підходи до побудови комплексної інтегральної оцінки інвестиційної привабливості на регіональному рівні / Н. А. Корнеева // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 2. – С. 106–111.
12. Матвієнко П. В. Оцінка інвестиційної привабливості регіонів / П. В. Матвієнко // Економіка та держава. – 2006. – № 12. – С. 66–71.
13. Методика розрахунку інтегральних регіональних індексів економічного розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uazakon.com/documents/date_1a/pg_ibcnog/index.htm.
14. Мунтіян В. І. Економічна безпека України: [монографія] / В. І. Мунтіян. – К.: Вид-во КВІЦ. – 1999. – 462 с.
15. Петкова Л.О. Інвестиційна привабливість регіонів / Л. О. Петкова // Фінанси України. – 2005. – №9. – С. 40-47.
16. Уманець Т. В. Оцінка інвестиційної привабливості регіону за допомогою інтегральних індексів / Т. В. Уманець // Економіка і прогнозування. – 2006. – № 4. – С. 133–145.